

УДК 332.332.1.338.49.338.45

ОЦІНКА ПЕРСПЕКТИВ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗМІЩЕННЯ КЛАСТЕРУ ТРУБНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

Орловська Ю.В., д.е.н.
Проскуркіна В.Є.

ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»

В статті доводиться роль оцінки кластероформуючого потенціалу певної галузі регіону у виявленні його конкурентних переваг. Зазначається, що існують певні перешкоди в застосування кількісних методів для подібної оцінки. Запропонований авторський алгоритм комплексного підходу до оцінки схильності галузі до кластеризації та виявлення регіонів розташування підприємств кластеру. Визначені основні види кластерів в залежності від рівня спеціалізації регіону та продуктивності галузі. Доведено, що для трубної промисловості характерним буде тип «кластер-лідер» або «потенційний кластер». Розрахований показник просторової концентрації для галузі чорної металургії та її підгалузі – трубної промисловості, який показав, що остання є більш концентрованою (в трьох регіонах) та може завдяки своєму потенціалу слугувати певним «ядром зростання» економіки регіонів та країни. Результат розрахунку авторського індексу схильності галузі до кластеризації довів, що схильністю до кластеризації в трубній промисловості характеризуються Дніпропетровська та Донецька області, а оцінка динаміки цього показнику довела, що територіальним ядром кластеру має бути Дніпропетровська область.

Ключові слова: кластер; трубна промисловість; схильність до кластеризації; коефіцієнт просторової концентрації; коефіцієнт локалізації; коефіцієнт галузевої продуктивності.

The paper shows the role of estimation of cluster-forming potentials of a definite regional branch of industry in revealing its competitive advantages. Existence of certain obstacles in application of quantitative methods of this estimation is mentioned. The author's algorithm of comprehensive approach to estimation of the branch cluster predisposition and determination of the regions where the cluster's enterprises are located is proposed. Basic cluster types depending on the regional specialization level and the industry productivity ratio are determined. It was proved that a 'leading' or 'potential' cluster type will be characteristic for the pipe industry. The calculated space concentration ratio for the iron-and-steel industry and its pipe subindustry has shown that the latter is more concentrated (in three regions) and

can serve as a certain 'nucleus of growth' of the regional and national economies. The result of calculation of the author's index of this branch cluster predisposition has shown that Dnipropetrovsk and Donetsk regions stand out for the cluster predisposition of their pipe industry and estimation of the index dynamics has proved that Dnipropetrovsk region should be the regional cluster nucleus.

Key words: cluster; pipe industry; cluster predisposition; space concentration ratio; localization ratio; industry productivity ratio.

Актуальність проблеми. В умовах міжнародної конкуренції, що постійно загострюється, відносна перевага експортоорієнтованих промислових підприємств, а також галузі в цілому ґрунтується на системних джерелах, що пов'язані з активізацією міжорганізаційної координації з іншими учасниками системи створення цінності (виробничо-технологіко-комерційної ланцюжка). Ця система може мати як територіальний, так і галузевий виміри, тобто включати економічних суб'єктів, що належать до одного регіону, однієї галузі або територіально-виробничому комплексу. На тлі цих передумов активно розвиваються виробничо-промислові кластери.

До стратегічно важливих вітчизняних галузей з точки зору як внеску у ВВП, так і надходження валюти і зміцнення платіжного балансу, відноситься трубна промисловість України, яка, з одного боку, є досить добре забезпеченою вітчизняними ресурсами (продукція металургії, кваліфікована робоча сила), що свідчить про невелику імпортозалежність (в матеріальній частині ресурсів) та стійкість до коливань світової кон'юнктури на цих ринках. Разом з тим, експортна орієнтація при наявності недозавантажених потужностей з сильним ступенем фізичного й морального зносу вимагає постійного впровадження інновацій та диференціації продукції для освоєння нових світових ринків трубої продукції та утримання на вже існуючих ринках. Ці завдання в змозі вирішити зважена кластерна політика в галузі. При цьому особливої важливості набуває оцінка чинників, що зумовлюють регіональну «прив'язку» та структуру кластеру трубої промисловості України, обґрунтування конкретних важелів кластерної політики підтримки розвитку таких доміантних галузей, як трубна промисловість, задля системних ефектів інноваційного зростання, розвитку конкурентних переваг, збільшення інвестицій тощо.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Проблематиці

розвитку кластерних форм організації бізнесу, їхній класифікації, виявленню типів, схем та механізмів кластерного підходу в регіональній політиці присвячені роботи вчених: Е.М. Бергмана, О.С. Богмы, Н.М. Внуковой, М.П. Войнаренко, А.А. Гусакова, А.В. Єрмішіной, В.И. Дубницького, В.И. Захарченко, Дж. Кортрайта, Л.С. Маркова, Н.А. Микулы, В.Н. Осипова, М. Портера, С.А. Розенфельда, Р.А. Сванна, Г.А. Семенова, С.И. Соколенка, О. Солвела, Е.Дж. Фезера, А.Е. Шаститко, М.Ю. Шерешевой, Г.А. Яшевой та інших. Разом з тим такі питання, як виявлення тенденцій кластеризації в галузі, територіальна концентрація якої є дуже високою, а основними суб'єктами є великі потужні промислові підприємства, що утворюють ринок, близький до олігополії, а також оцінка цих тенденцій задля побудови специфічної стратегії розвитку такого роду галузі, потребують додаткового дослідження.

Метою роботи є аналіз територіальної концентрації металургійної галузі та її підгалузей, а також оцінка перспективної локалізації кластерів трубної промисловості України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відзначаючи провідну роль кластерів у формуванні регіональної стратегії економічного розвитку, конкурентні переваги регіону можна виявити шляхом оцінки його кластероформуючого потенціалу. На нашу думку, пошук і оцінка кластероформуючого потенціалу включає рішення двох важливих завдань на регіональному рівні: 1) виявлення існуючих кластерів; 2) визначення потенційних кластерів.

В умовах української дійсності, ідентифікуючи кластери на регіональному рівні, не заперечуючи корисності кількісних методів дослідження, відмітимо і деякі об'єктивні перешкоди їх застосування. По-перше, майже всі методи ідентифікації передбачають існування вимірників, які дозволяють вичерпно робити висновки про існування кластера. Це рівносильне твердженню, що кластер повинен себе «досить чітко проявити», проте такий підхід був підданий критиці навіть відданими прибічниками методів кількісної ідентифікації. По-друге, просторові межі кластера не завжди співпадають з межами адміністративних утворень, в яких здійснюється збір статистичних даних. По-третє, в Україні на рівні територій відсутня необхідна організація статистичних даних, одночасно методи міжгалузевих кластерних аналізів вимагають по-

будови балансів на рівні окремих регіонів з використанням досить деталізованої галузевої інформації. По-четверте, кластери динамічні за своєю природою, а відповідно, потрібний регулярний моніторинг аналізу їх діяльності і характеру внутрішніх якісних взаємозв'язків [1].

Для виявлення можливості та необхідності утворення (подальшого розвитку) промислових кластерів домінантних галузей, а також їхню територіальну «прив'язку» нами запропонована комплексна оцінка схильності галузі до кластеризації, яка складається з етапів аналізу тенденцій розвитку та просторової концентрації галузі, а також ступеня локалізації галузі та її продуктивності (рис. 1), що дає підстави довести, чи є дана галузь «полюсом зростання» економіки регіонів та країни в цілому та чи необхідна активна підтримка розвитку галузі за «клатерно-інтеграційним сценарієм».

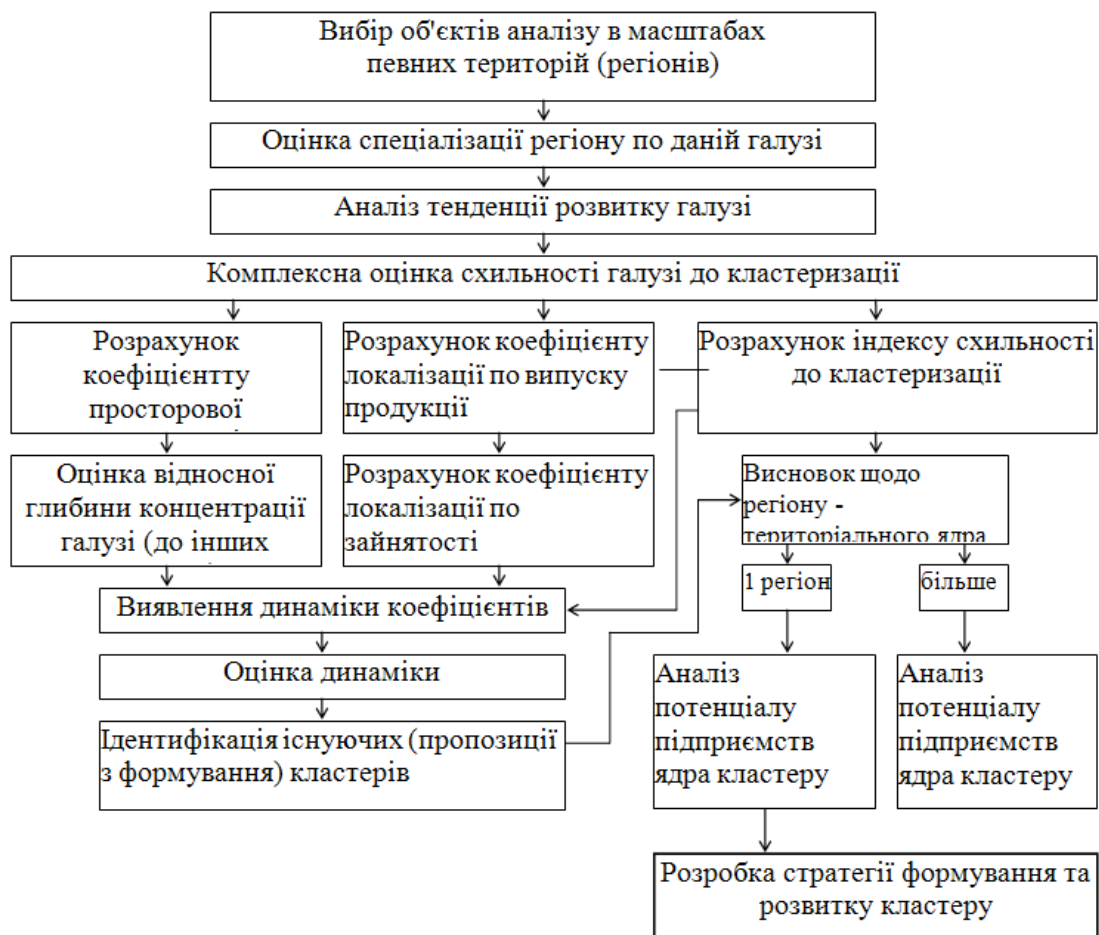

Рис. 1. Алгоритм комплексного підходу до оцінки схильності галузі до кластеризації та виявлення регіонів розташування підприємств кластеру

Розроблено авторами.

По відношенню до українських промислових регіонів існує ряд умов, які або сприяють, або негативно впливають на формування промислових

кластерів. До сприяючих умов слід віднести посилення ролі економічних чинників і зниження у рамках регіону адміністративних чинників, тобто при реалізації починають грати закони ринкової економіки, стимулюючи розвиток найбільш важливих для регіону промислових виробництв, а роль регіональних органів влади практично зводиться до підтримки процесу формування найважливіших кластерів, у тому числі у рамках реалізації державно-приватного партнерства. Натомість, до негативних чинників слід віднести, особливо стосовно промислових регіонів (Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Луганська, Полтавська, Харківська області), такі: низьку якість бізнес-клімату; рівня розвитку мережевих структур; наявність короткострокового горизонту планування; існування «ефекту блокування підприємств - членів кластера»; загрозу «гіперспеціалізації» кластера, що призводить до уповільнення діяльності його учасників; надмірну «брендизацію» кластеру (органи регіональної влади активно використовують бренд кластера, називаючи кластерну ініціативу кластером, вважаючи, що це є можливістю додаткового залучення стратегічних інвесторів).

З метою подолання негативних наслідків різних чинників на формування промислових кластерів (особливо на етапі формування комплексу заходів підтримки розвитку промислового кластера) пропонуємо врахувати існуючий взаємозв'язок між рівнем спеціалізації цього регіону (переважаюча роль гірничо-металургійного комплексу) і продуктивністю у базових галузях регіону (гірничодобувної, металургійної, паливно-енергетичному комплексі). При цьому, на нашу думку, можливо виокремити чотири основні типи кластерних формувань (рис. 2).

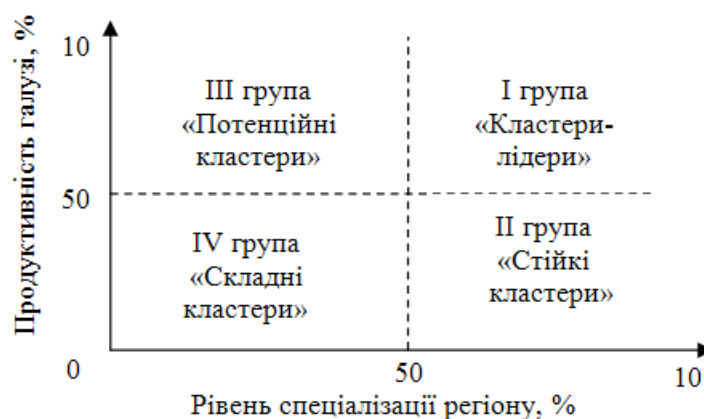

Рис. 2. Види кластерів залежно від рівня спеціалізації регіону і продуктивності галузі
Розроблено авторами за: [2; 3; 4; 5]

З даних рис. 2 складається така аргументація виділених типів кластерних формувань. «Кластери-лідери» - об'єднання, для яких характерна участь в основній спеціалізації регіону (наприклад, для Дніпропетровської області - підприємства металургійного комплексу при взаємодії з провідними інфраструктурними організаціями (залізничний транспорт, банківські і страхові бізнес-структури) і наявність досить високої продуктивності в галузях, що беруть участь). Критерієм віднесення є показники $> 50\%$ по рівню спеціалізації і продуктивності. «Стійкі кластери» - об'єднання, для яких характерна участь в основній спеціалізації регіону, більше 50% (для Дніпропетровської області можна віднести підприємства паливно-енергетичного комплексу, оскільки відстежується тенденція збільшення ваги в економіці регіону, з урахуванням введення в 2015 р. Дніпровською ГАЕС), але при цьому продуктивність праці в галузі $< 50\%$ (за даними [6], у 2011 р. рівень продуктивності праці, в середньому по галузі склала до 28%). Також необхідно відзначити, що підприємства такого кластера, як правило, знаходяться у стадії зрілості (наприклад, ВАТ «Днепроэнерго», яке має сформований набір пропонованої продукції, ефективну систему моніторингу ринкових потреб споживачів промислового регіонально-галузевого комплексу, позитивну підтримку організацій інфраструктури і регіональних органів влади.

«Потенційні кластери» - об'єднання, для яких характерною є досить низька участь в спеціалізації регіону, але високий рівень продуктивності галузі. Стосовно Дніпропетровської області, до потенційних кластерних об'єднань необхідно віднести підприємства, конструкторські бюро, що входять в унікальну високотехнологічну галузь «ракетно-космічний комплекс». У цій галузі має використання інноваційних технологій, що забезпечують продуктивність праці більше 50% . В силу своєї унікальності і характеру виробництва, формування кластера ускладнене і можливе тільки за підтримки державних органів влади. «Складні кластери» - об'єднання, для яких характерна наявність низької продуктивності праці і низького рівня участі в спеціалізації регіону. Як правило, у тому числі і в Дніпропетровській області, підприємства цього типу кластера направляють свою діяльність на задоволення внутрішніх потреб регіону, але участь в спеціалізації досягає менше $2-5\%$, а продуктивність праці

знаходиться на низькому рівні. До певної міри, до таких можливих «складних кластерів» слід віднести підприємства поштового зв'язку, житлово-комунального господарства.

Ми згодні з авторами роботи [7; 8] у тому, що регіональна політика сприяння розвитку кластерів, що передбачена офіційними документами, а саме [9; 10; 11; 12; 13; 14; 15; 16], має бути спрямована на ідентифікацію потенційних кластерів, але при цьому повинна забезпечувати формування єдиної основи для порівняння діяльності кластерів як в промислово-галузевому комплексі регіону, так і в інфраструктурному комплексі регіону. Тому регіональна підтримка розвитку кластерної діяльності в промислових регіонах України (Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Луганська, Полтавська, Харківська області), має бути реалізована не лише через розробку концепції формування і управління кластерними об'єднаннями від типів «кластер-лідер» (наприклад, трубна галузь), «стійкий кластер» (наприклад, паливно-енергетичний комплекс регіону) і «потенційний кластер» (наприклад, нафтохімічна галузь) до типу «складний кластер» (наприклад, важливий інфраструктурний елемент регіону - житлово-комунальне господарство), а також за рахунок формування системи управління проектом розвитку кластеру на основі реалізації принципів мережевої моделі розширеної взаємодії (за Х. Хоканссоном). В рамках оптимізації процесу взаємовпливу і взаємодії підприємств і організацій трубної галузі на основі кластерних технологій також важлива роль інноваційно-маркетингового потенціалу, зокрема аналіз продуктових портфелів підприємств галузі, що випускають кінцеву продукцію, аналіз клієнтських баз, конкурентний аналіз підприємств кластера по основних видах продукції, системний моніторинг попиту на продукцію кластера на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Для того, щоб відобразити потенціал регіональної кластеризації в трубній промисловості України, нами пропонується розраховувати наступні коефіцієнти концентрації та локалізації (див. рис. 1): коефіцієнт просторової концентрації галузі, коефіцієнти локалізації галузі та коефіцієнт галузевої продуктивності. При цьому ми пропонуємо використовувати статистичні дані за останні 4-6 років таким чином, щоб виявити зміни тенденцій в до кризовий, кризовий та посткризовий періоди; розраховувати всі показники слід за кожним роком окремо. Принцип та

економічний зміст названих коефіцієнтів полягає в наступному.

1. Коефіцієнт просторової концентрації галузі ($K_{\text{конц}}$) - це залежність між територіальним «представництвом» галузі в усіх регіонах країни та розподіленням щільності населення.

$$K_{\text{конц}} = \sum_i |P_{ai} - P_{xi}|, \quad (1)$$

де P_{ai} – частка галузі (а; в нашому випадку – трубно́ї промисловості), що розташована в регіоні i ;

P_{xi} – частка характеристики населення x , що розташована в регіоні i ;
Вертикальні лінії означають абсолютну (модульну) величину.

Для виявлення відносно більшої (меншої) територіальної концентрації галузі розрахунок цього показнику пропонується проводити в співставленні з іншими галузями та видами економічної діяльності.

Завдяки виявленню ступню концентрації галузі можна виокремити регіони, в яких інтенсивно розвиваються та чи інша галузь і для деяких з цих територій (районів, міст тощо) підприємства цієї галузі можуть бути місто- (регіоно-) утворюючими. Разом з тим, це не означає, що в усіх з цих регіонів доцільно формувати (або розвивати існуючі) промислові кластери. Особливо це стосується доміантних галузей (до яких відноситься й трубна промисловість), щодо яких в попередніх статтях нами обґрунтовано існування одного (зрідка – двох-трьох) кластерів – «полюсів зростання» - на всю країну. Тому для виявлення регіону (регіонів) – місць розташування цих промислових кластерів нами запропоновано розраховувати індекс схильності до кластеризації в тій чи іншій галузі.

2. Індекс схильності до кластеризації (ІКС) пропонується розраховувати як суму середнього значення коефіцієнтів локалізації галузі та коефіцієнт галузевої продуктивності:

$$ІКС = a \cdot K_{\text{лок}_{\text{ср}}} + b \cdot K_{\text{прод}}^{\Gamma}, \quad (2)$$

де $K_{\text{лок}_{\text{ср}}}$ – середнє-зважене значення суми коефіцієнтів ($K_{\text{лок}}^{\text{зрс}}$) та $K_{\text{лок}}^{\text{вп}}$;

$K_{\text{прод}}^{\Gamma}$ – коефіцієнт галузевої продуктивності;

a, b – коефіцієнти вагомості в діапазоні $[0; 1]$; $a+b=1$.

В свою чергу, складові індексу ІКС розраховуються наступним чином.

2.1. Загальний коефіцієнт локалізації галузі ($K_{\text{лок}_{\text{ср}}}$) ($K_{\text{лок}_{\text{ср}}}$) пропонується розрахувати як середньоарифметичне значення між част-

ковими показниками локалізації галузі. Взагалі таких показників може бути декілька (коефіцієнти вокалізації по обсягам виробленої продукції, вартості основних фондів, обсягами інвестування, рівнем зайнятості тощо). Проте, виходячи з доступності статистичних даних для трубно́ї промисловості в регіонах України, нами пропонується розрахувати такі часткові показники локалізації галузі: коефіцієнт локалізації галузі по обсягу виробленої продукції ($K_{лок}^{вп}$), коефіцієнт локалізації галузі по кількості зайнятої робочої сили ($K_{лок}^{зрс}$).

$$K_{лок_{ср}} = \frac{K_{лок}^{зрс} + \dots \dots K_{лок}^{вп}}{n}, \quad (3)$$

n – кількість коефіцієнтів локалізації; в нашому випадку – два.

Формули розрахунку коефіцієнтів локалізації по обсягу виробленої продукції та кількості зайнятих представлені нижче.

2.1.1. Коефіцієнт локалізації галузі по обсягу виробленої продукції ($K_{лок}^{вп}$):

$$K_{лок}^{вп} = \left(\frac{ВДВ_p^{ед}}{ВДВ_p} \right) : \left(\frac{ВДВ_k^{ед}}{ВДВ_k} \right), \quad (4)$$

де $ВДВ_p^{ед}$ – валова додана вартість певного виду економічної діяльності обранного регіону;

$ВДВ_p$ – валова додана вартість по регіону;

$ВДВ_k^{ед}$ – валова додана вартість певного виду економічної діяльності країни;

$ВДВ_k$ – валова додана вартість по країні.

2.1.2. Коефіцієнт локалізації галузі по кількості зайнятої робочої сили ($K_{лок}^{зрс}$):

$$K_{лок}^{зрс} = \left(\frac{ЗРС_p^r}{ЗРС_p} \right) : \left(\frac{ЗРС_k^r}{ЗРС_k} \right), \quad (5)$$

де $ЗРС_p^r$ – кількість зайнятої робочої сили певної галузі регіону;

$ЗРС_p$ – кількість зайнятої робочої сили у регіону;

$ЗРС_k^r$ – кількість зайнятої робочої сили певній галузі по країні;

$ЗРС_k$ – кількість зайнятої робочої сили в країні.

2.2. Коефіцієнт галузевої продуктивності ($K_{прод}^r$) висвітлює ефективність роботи регіону в певній галузі в структурі країни:

$$K_{\text{прод}}^{\text{г}} = \left(\frac{V_{\text{р}}^{\text{г.вир}}}{K_{\text{р}}^{\text{нас}}} \right) : \left(\frac{V_{\text{к}}^{\text{г.вир}}}{K_{\text{к}}^{\text{нас}}} \right), \quad (6)$$

де $V_{\text{р}}^{\text{г.вир}}$ – обсяг виробництва певної галузі вибраного регіону;

$K_{\text{р}}^{\text{нас}}$ – кількість населення регіону;

$V_{\text{к}}^{\text{г.вир}}$ – обсяг виробництва певної галузі в країні;

$K_{\text{к}}^{\text{нас}}$ – кількість населення в країні.

В таблиці 1 наведені дані розрахунків коефіцієнту просторової концентрації трубної промисловості України в порівнянні з декількома іншими галузями. Результати розрахунку демонструють доволі високу концентрацію галузей чорної металургії, особливо трубної промисловості (коефіцієнт просторової концентрації майже в 3 рази більший, ніж наприклад, в будівництві). Зазначимо, що наше припущення про те, що рівень концентрації в ієрархічній послідовності «промисловість-чорна металургія-трубна промисловість» має збільшуватися і що саме ця тенденція свідчить про схильність галузі трубної промисловості до утворення кластерів – це припущення підтверджується. При цьому в динаміці просторова концентрація в трубній промисловості збільшується.

Таблиця 1. Коефіцієнт просторової концентрації галузі в цілому по Україні за основними галузями

(Кпкг) по галузям та видам економічної діяльності	Роки				Зміна Показників 2012/2008
	2008	2009	2010	2012	
Промисловість в цілому	63,34	54,28	63,33	59,54	-3,8
в т.ч. металургія	145,91	146,5	155,5	150,18	+4,27
в т.ч. трубна промисловість	152,04	151,15	156,5	153,38	+1,23
Для порівняння: будівництво	49,66	57,16	52,09	57,43	+7,77

Розраховано авторами

Зазначимо, що в регіональному розрізі обсяги виробництва труб також суттєво змінюються (рис. 3). Наведені дані свідчать, що Дніпропетровська область є незмінним лідером в виробництві трубної продукції.

В таблицях 2 та 3 наведені дані розрахунків коефіцієнту локалізації трубної промисловості та металургійної галузі в цілому за показником обсягу виробленої продукції. За результатами розрахунків коефіцієнту локалізації трубної галузі по обсягу виробленої продукції видно, що безумовними лідерами є Дніпропетровська та Донецька області.

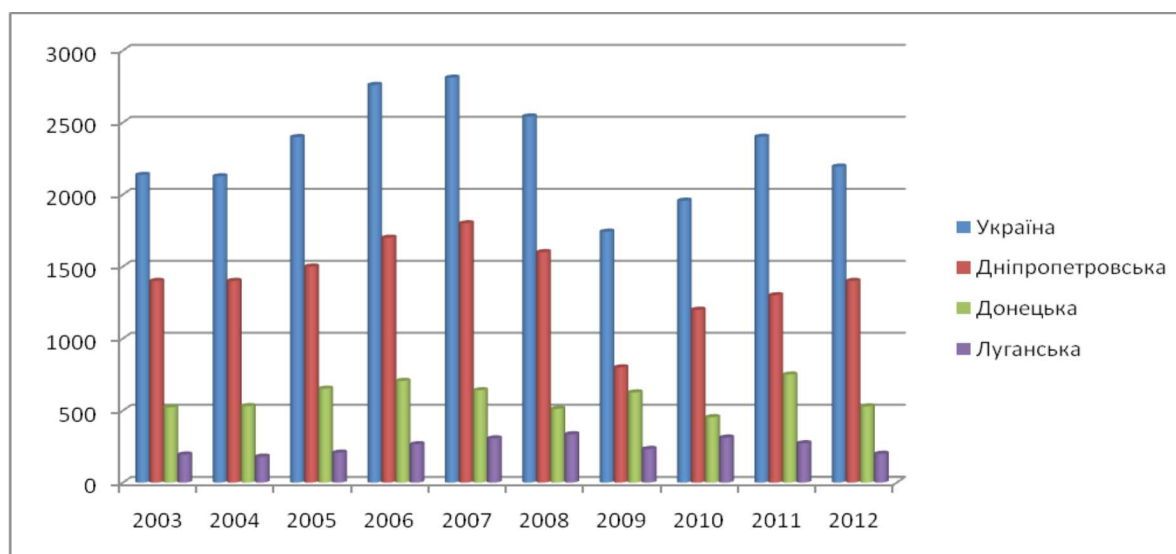

Рис. 3. Динаміка виробництва трубної продукції за 2003–2012 роки, тис.т
Розраховано авторами

Але слід відмітити, що в металургійній галузі окрім зазначених регіонів також набирає темпи Луганська область. Це можна пояснити тим, що в Луганській області з 2006 року проводиться активізація інноваційної діяльності (за даними прес-служби ЛОГА, понад 80% інноваційних витрат в 2006 році було витрачено на металургію). Питома вага металургійної галузі в структурі промисловості складає близько 24%.

Таблиця 2. Коефіцієнт локалізації трубної промисловості по обсягу виробленої продукції

Регіони України	Роки					
	2000	2008	2009	2010	2011	2012
Дніпропетровск	1,0000	1,0161	0,9564	1,0305	1,0001	1,0000
Донецк	0,4445	0,4534	0,4251	0,4580	0,4445	0,4444
Луганск	0,2779	0,2951	0,3170	0,3159	0,1667	0,0556

Розраховано авторами

Таблиця 3. Коефіцієнт локалізації металургійної галузі по обсягу виробленої продукції

Регіони України	Роки					
	2000	2008	2009	2010	2011	2012
Дніпропетровск	1,0000	1,0161	0,9564	1,0305	1,0001	1,0000
Донецк	1,0000	1,0201	0,9564	1,0305	1,0001	1,0000
Луганск	0,8899	0,8693	0,9335	0,9359	0,9519	0,9518

Розраховано авторами

На рис. 3 та 4 наведені дані розрахунків коефіцієнту локалізації трубної та металургійної галузі за показником кількості зайнятої робочої

СИЛИ.

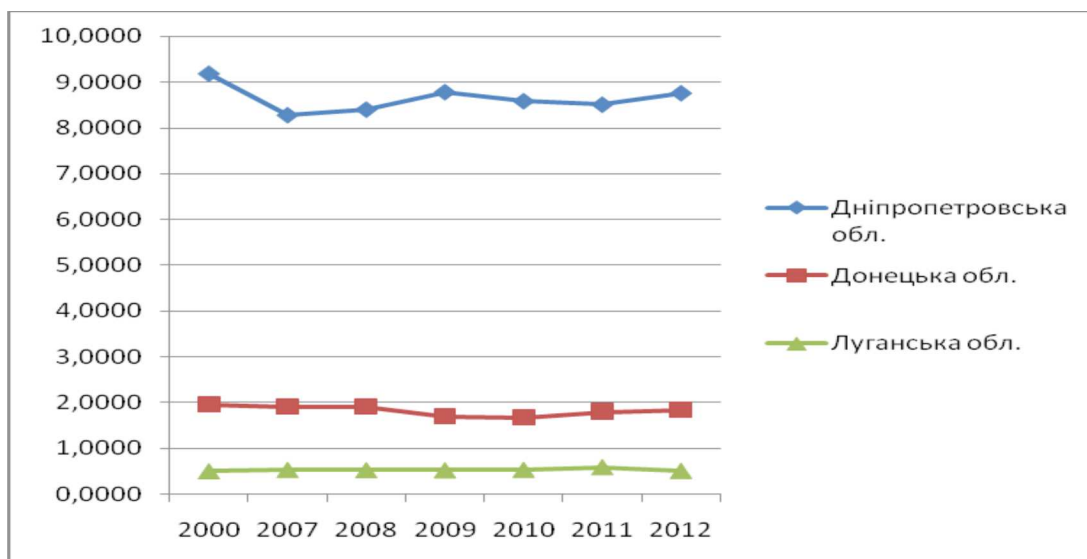

Рис. 3. Динаміка локалізації трубної галузі по кількості зайнятої робочої сили

Розраховано авторами

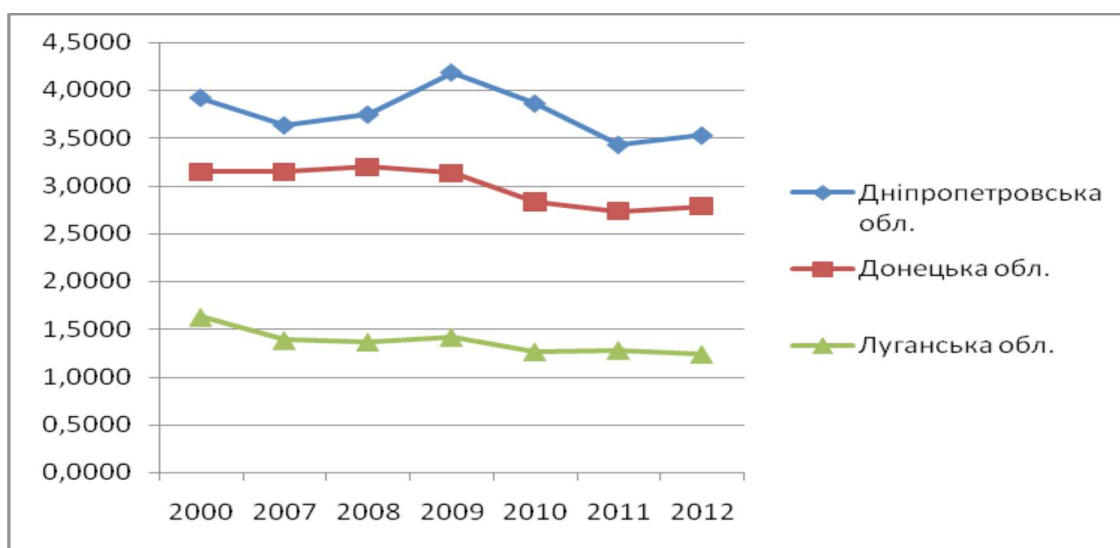

Рис. 4. Динаміка локалізації металургійної галузі по кількості зайнятої робочої сили

Розраховано авторами

Якщо розраховані показники більше або дорівнюють одиниці - дані галузі оцінюються як такі, в яких вже є діючі кластери або їх створення є можливим. До того ж, для надання оцінки щодо можливості (необхідності) формування кластерів необхідно до результатів розрахунку галузевої продуктивності додати оцінку показників локалізації та їхньої динаміки, так як збільшення коефіцієнта у динаміці підкріплює зростання кластера та свідчить о перспективах розвитку вже діючих або створення нових кластерів.

Таблиця 4. Динаміка коефіцієнту галузевої продуктивності в трубній галузі

Регіони України	Роки				
	2004	2006	2009	2012	2012/2004 (+/-)
Дніпропетровська	8,95	8,39	6,29	8,79	-0,16
Донецька	2,53	2,6	3,7	2,49	-0,04
Луганська	1,64	1,89	2,66	1,87	0,23

Розраховано авторами

Результати розрахунку інтегрального індексу схильності до кластеризації відповідно до формули (2), виходячи з рівного значення коефіцієнтів вагомості за період 2009-2012 роки для регіонів України наведені в табл. 5 та на рис. 5.

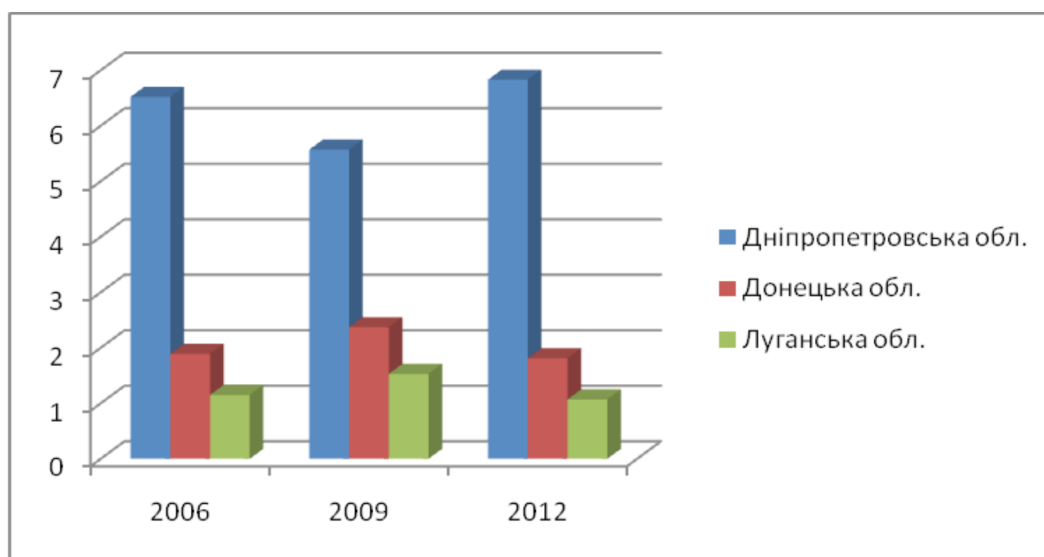

Рис. 5. Динаміка схильності регіонів до кластеризації

Розраховано авторами

Отже, за результатами розрахунків визначені області, що характеризується схильністю до кластеризації в трубній промисловості: Дніпропетровська та Донецька області. Регіоном, що не має схильності до кластеризації в цій галузі, визначено Луганську область. При цьому розмір та динаміка показнику схильності до кластеризації свідчить про доцільність визначення ядром кластеру комплекс підприємств Дніпропетровської області.

Висновки. Таким чином, для проведення комплексного аналізу та здійснення ґрунтовної оцінки щодо можливості (необхідності) формування кластеру домінантної галузі слід залучати систему коефіцієнтів локалізації та просторової концентрації. Виходячи з особливостей трубної промисловості та обмеженості статистичних даних в якості

таких коефіцієнтів запропоновані показники просторової концентрації та авторський індекс схильності галузі до кластеризації. Абсолютні значення показників дозволяють ранжувати регіони України (в яких представлена дана галузь) щодо можливостей утворення в них кластеру трубно-промисловості; динаміка індексу схильності до кластеризації обґрунтовує територіальне розміщення «ядра кластеру».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Башмакова Е.П. Формирование конкурентоспособных кластеров / Е.П. Башмакова // Ин-т эконом. проблем, Кольский НЦ РАН, Апатиты: доклад от 20.02.2007 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.severcom.ru/files/upload/actions/070220130613.pps>.
2. Большечев О.Н. Этапы формирования и развития сетевых предпринимательских структур / О.Н. Большечев // Известия Тульского государственного ун-та. Экономические науки. – 2009. – № 1. – С. 270-279.
3. Борисенко М.Б. Механізми державного управління інноваційним розвитком регіональних промислових кластерів: Автореф. канд. екон. наук: спец. 25.00.02 / М.Б. Борисенко. – Харків, 2009. – 21 с.
4. Дышкант О.В. Кластерная модель организации крупного бизнеса как инструмент модернизации региональной экономики: Автореф. канд. экон. наук: спец. 08.00.05 / О.В. Дышкант. – Ростов на Дону, 2007. – 28 с.
5. Зубарев А.В. Формирование кластерной стратегии устойчивого развития региональных экономических систем: Автореф. канд. экон. наук: спец. 08.00.05 / А.В. Зубарев. – Чебоксары, 2007. – 24 с.
6. Статистичний щорічник Дніпропетровської області за 2011 рік / За ред. О.М. Шпильової. – Дніпропетровськ: ГУ статистики у Дніпропетровській області, 2012. – 531 с.
7. Алексеев И.В. Интеграция та кооперация в инновационном развитии промислових підприємств / И.В. Алексеев, О.П. Волошин // Экономика: проблемы теории та практики: Зб. наук. пр. – Дніпропетровськ: ДНУ. – 2006. – Вип. 215. – Т. III. – С. 627-643.
8. Артюхова Т.З. Сущность и особенности маркетинга взаимоотношений / Т.З. Артюхова // Известия Томского политехнического университета. – 2006. – Т. 309. – № 4. – С. 196-199.
9. Ермишина А.В. Конкурентоспособность региона / А.В. Ермишина [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.cfn.ru/management/strategy/competitiveness.shtml>
10. Класифікація видів економічної діяльності [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

- http://www.ubc.ua/Links/codes_ua2.html.
11. Концепція загальнодержавної програми розвитку промисловості України на період до 2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу // Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України: <http://industry.kmu.gov.ua>.
 12. Міжрегіональне співробітництво у системі нової регіональної політики України / За ред. Я.А. Жаліла. – К.: НІСД, 2011. – 32 с.
 13. Посібник з кластерного розвитку. Послуги з підтримки МСП в пріоритетних регіонах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sme.ukraine-inform.org.ua> .
 14. Постанова КМУ від 02.02.2011 р. № 389 «Про затвердження Програми розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=389-2011-%EF>.
 15. Проект Концепції створення кластерів в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://biznes.od.ua/index.php?option=com_contact&task=view&id=499&Itemid=33.
 16. Проект розпорядження КМУ «Про схвалення Концепції формування кластерів в Україні» від 29.08.2008 [Електронний ресурс] // Офіц. веб-сайт Міністерства економіки України. – Режим доступу: http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=121164 .